

บทคัดย่อ

มนุษย์กับสัตว์มีความเกี่ยวข้องกันมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ มนุษย์ได้ใช้ประโยชน์จากสัตว์ในหลายๆด้าน แต่สัตว์ก็มีอยู่หลายชนิด บางชนิดเชื่อง บางชนิดดุร้าย บางชนิดเป็นสัตว์อันตราย นอกจากพฤติกรรมและลักษณะนิสัยจะแตกต่างกันไปตามชนิดหรือประเภทของสัตว์นั้นๆ แล้ว ยังขึ้นอยู่กับลักษณะการเลี้ยงดูอีกด้วย เมื่อ “สัตว์” เป็นสิ่งมีชีวิตที่แสดงอาการเคลื่อนไหวร่างกายตามความรู้สึกและสัญชาตญาณจึงอาจไปก่อความเสียหายต่อผู้อื่นได้ อย่างไรก็ตาม ความเสียหายดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไม่อาจเรียกให้สิ่งที่เป็นต้นเหตุแห่งความเสียหาย กล่าวคือตัวสัตว์นั้นมารับผิดได้ ดังนั้น จึงกำหนดให้ “มนุษย์” ผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ดูแลสัตว์ซึ่งได้ประโยชน์จากสัตว์นั้นต้องเข้ามามีส่วนในการความรับผิดชอบค่าใช้จ่ายใหม่ทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดขึ้น เพราะสัตว์ที่อยู่ในความดูแลของตน แม้ว่าบุคคลผู้ต้องรับผิดจะไม่มีอาการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม เพราะถือว่าเป็นหลักความรับผิดในความบกพร่องในการดูแลสัตว์นั่นเอง

บทบัญญัติหลักในเรื่องความรับผิดเพื่อละเมิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ตามกฎหมายไทยก็คือมาตรา 433 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย (Presumption of Fault) แบบไม่เด็ดขาด บทบัญญัตินี้ใช้บังคับกับสัตว์ที่มีเจ้าของทุกประเภท บุคคลที่ต้องรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ก็คือ เจ้าของสัตว์หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์ไว้แทนเจ้าของ โดยมีเหตุยกเว้นความรับผิดโดยการพิสูจน์ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษาตามชนิดและนิสัยของสัตว์ หรือตามพฤติการณ์อย่างอื่น หรือพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นย่อมจะต้องเกิดขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้นแล้ว นอกจากนี้ เจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์ยังจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจากบุคคลที่มาเร้าหรือยั้วสัตว์ หรือจากเจ้าของสัตว์อื่นที่มาเร้าหรือยั้วสัตว์ของตนจนไปก่อความเสียหายได้อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ใช้บังคับมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2468 เป็นเวลา 80 กว่าปีแล้ว และยังไม่เคยมีการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติมาตรานี้อีกเลย เมื่อได้พิจารณาประกอบกับแนวทางการใช้และการตีความของกฎหมายในหลายประเทศแล้ว เพื่อให้บทบัญญัติของไทยมีความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และพฤติกรรมของผู้เลี้ยงสัตว์ในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้การใช้บทบัญญัติเป็นไปเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายอย่างเต็มที่ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะบางประการโดยใช้แนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 433 ดังต่อไปนี้

ประการแรก การกำหนดแยกประเภทของสัตว์ และกำหนดความรับผิดของบุคคลผู้ต้อง
รับผิดให้อยู่บนพื้นฐานความรับผิดที่แตกต่างกันตามประเภทของสัตว์ เพื่อความชัดเจน และเพื่อ
ประโยชน์ของผู้เสียหาย ดังนี้

1. กรณีสัตว์อันตราย ให้กำหนดความรับผิดอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดโดยเคร่งครัด
(Strict liability) เหตุผลก็เพราะสัตว์ประเภทนี้อาจก่อให้เกิดความเสียหายได้บ่อยครั้งและความ
เสียหายมักจะมี ความรุนแรง นอกจากนี้ เจ้าของหรือผู้เลี้ยงย่อมจะต้องทราบถึงความดุร้ายหรือ
อันตรายตามธรรมชาติของสัตว์นั้นตั้งแต่แรกที่นำมาเลี้ยง หรือย่อมได้รับการสนับสุนนเบื้องต้นไว้
ก่อนว่า ได้รู้ หรือควรรู้ได้ถึงพัฒนาการหรือพฤติกรรมของสัตว์ที่ตนเลี้ยงเป็นอย่างดี จึงยอมต้องใช้
ความระมัดระวังในการเลี้ยงดูมากยิ่งขึ้น และควรจะต้องรับความเสี่ยงภัยในการเกิดความเสียหาย
มากขึ้นด้วย ซึ่งเปรียบเสมือนการมีทรัพย์สินอันตรายไว้ในครอบครองนั่นเอง เช่น เสือ สิงโต หมี จะเข้
งู แมงมุมยักษ์ เป็นต้น และหากพิจารณาเปรียบเทียบกับกรณีของทรัพย์สินอันตรายตามมาตรา 437
ซึ่งเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) แล้ว ดังนั้น กรณีของสัตว์อันตรายก็น่าจะตั้งอยู่
บนพื้นฐานความรับผิดเดียวกันด้วย

2. กรณีสัตว์อื่นๆ นอกเหนือจากสัตว์อันตราย ก็ให้คงความรับผิดซึ่งอยู่บนข้อ
สันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย (Presumption of Fault) ไว้ตามมาตรา 433 เช่นเดิม

ประการที่สอง การขยายขอบเขตตัวบุคคลผู้ต้องรับผิด เพื่อป้องกันการปฏิเสธความ
รับผิดชอบของเจ้าของ และเพื่อป้องกันการละทิ้งสัตว์ให้กลายเป็นสัตว์จรจัดโดยไม่มีบุคคลใด
รับผิดชอบ ผู้เขียนจึงเสนอว่าแม้สัตว์จะได้พ้นไปจากความครอบครองดูแล แต่เจ้าของเดิมยังคง
ต้องรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ซึ่งตนเคยเป็นเจ้าของอยู่ต่อไปจนกว่าจะมีผู้มารับ
เลี้ยงรับรักษาสัตว์นั้นไว้แทน และเสนอให้มีการจัดตั้งระบบการจัดการสัตว์เมื่อเจ้าของสัตว์ไม่
ประสงค์ที่จะเลี้ยงสัตว์นั้นอีกต่อไป โดยเปิดโอกาสให้มีการแจ้งความจำนงดังกล่าว พร้อมทั้งส่ง
มอบสัตว์ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล โดยเรียกเก็บค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมส่วนหนึ่งจาก
เจ้าของ

นอกจากนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรสนับสนุนให้นำหลักความรับผิดในการกระทำ
ละเมิดของบุคคลอื่น (Vicarious liability) มาใช้กับกรณีความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจาก
สัตว์ให้มากยิ่งขึ้น เช่น กรณีของนายจ้าง-ลูกจ้างตามมาตรา 425 หรือกรณีของตัวการ-ตัวแทนตาม
มาตรา 427 เป็นต้น เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาจากบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า และ
ในบางกรณีบุคคลเหล่านั้นก็อาจจะเป็นผู้ที่ได้ประโยชน์จากสัตว์นั้นโดยตรงอีกด้วย ซึ่งก็สอดคล้อง

กับแนวคำพิพากษาฎีกาที่ที่เคยวินิจฉัยไว้ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 591/2510, คำพิพากษาฎีกาที่ 1006/2510 เป็นต้น

ประการที่สาม กรณีสิทธิไล่เบียดเอาแก่ผู้เช่าหรือยั่วสัตว์ หรือเจ้าของสัตว์อื่นอันมาเช่าหรือยั่วสัตว์นั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรตัดคำว่า “โดยละเมิด” ออกจากมาตรา 433 วรรคสอง และใช้ถ้อยคำว่า “โดยไม่มีสิทธิ” แทน เพื่อให้เกิดความชัดเจน และยุติปัญหาถกเถียงกันในบรรดานักวิชาการว่าการเช่าหรือยั่วสัตว์จะต้องกระทำโดยละเมิดครบองค์ประกอบตามมาตรา 420 หรือไม่

นอกจากนี้ เพื่อขจัดข้อสงสัยว่าจะใช้สิทธิไล่เบียดได้เต็มจำนวนหรือไม่ จึงเสนอให้กำหนดลงไว้ในบทบัญญัติว่าเจ้าของสัตว์หรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของมีสิทธิไล่เบียดเอาแก่ผู้เช่าหรือยั่วสัตว์ หรือเจ้าของสัตว์อื่นอันมาเช่าหรือยั่วสัตว์ได้ “ตามส่วนแห่งความผิด” ของบุคคลเหล่านั้นเท่านั้น โดยอาจให้ศาลเป็นผู้พิจารณากำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนนั้น

ประการที่สี่ เรื่องการฟ้องคดี หากผู้เสียหายมั่นใจว่าสัตว์ที่ก่อความเสียหายเป็นสัตว์ที่มีเจ้าของแล้ว ควรสนับสนุนให้ผู้เสียหายฟ้องคดีโดยอาศัยมาตรา 433 ซึ่งจะเป็นการใช้ประโยชน์จากข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมายของมาตรา 433 มากกว่าการฟ้องโดยอาศัยมาตรา 420 หรือฟ้องรวมกันไป เนื่องจากภาระการพิสูจน์ตามมาตรา 433 นั้นผู้เสียหายพิสูจน์แต่เพียงว่าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์นั้น และพิสูจน์ฐานะของบุคคลผู้ต้องรับผิด ว่าเป็นเจ้าของสัตว์ หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์ไว้แทนเจ้าของเท่านั้น

ประการที่ห้า ผู้เขียนเห็นว่า ควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งระบบทะเบียนสัตว์ขึ้นใช้ทั่วประเทศ โดยอาจเริ่มจากสัตว์ประเภทสุนัขก่อน ซึ่งเป็นมาตรการในการจัดระเบียบทางสังคม และสร้างภาระความรับผิดชอบให้แก่เจ้าของสัตว์ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการปฏิเสธความเป็นเจ้าของ และเพื่อให้การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายมีประสิทธิภาพ ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ดูแลจัดการและบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสัตว์โดยเฉพาะ โดยมีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายสำหรับสุนัขเลี้ยง และกำหนดหน้าที่ในการควบคุมสุนัขจรจัดควบคุมกันไปด้วย

ประการที่หก ประเทศไทยควรจะนำเอาระบบการประกันภัยความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์มาใช้ โดยสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะตระหนักถึงความสำคัญและส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดตั้งระบบประกันภัยความรับผิดประเภทนี้ขึ้น ซึ่งจะเกิดผลดีต่อผู้เสียหาย เนื่องจากเป็นหลักประกันว่าจะได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทน ทั้งยังเป็นผลดีต่อเจ้าของหรือผู้ดูแลสัตว์ โดยถือว่าเป็นการจัดการความเสี่ยงอย่างหนึ่งในการณีที่เกิดความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ขึ้นอีกด้วย

Abstract

Men and animals have been living together since the ancient times. Men have gained benefits from animals in many aspects. There are many kinds of animal, some are tame, some are fierce and some are dangerous. Besides the characteristics that may vary depending on the kinds of animals, the ways the animals are raised also matter. When an animal acts by following its instinct, it may cause the damage to the other person. Such damage can not be recovered from the animal, which is the cause of the damage. The law thus requires a person who is the owner or the person who undertakes to keep the animal on behalf of the owner to be responsible for the damage caused by the animal under his care, even though such person is not at fault, wilfully nor negligently, because it is a liability from a failure to look after such animal.

The provision of the liability for damage caused by animal under Thai laws is section 433 of the Civil and Commercial Code. This provision is based on a rebuttable presumption of fault and applies to all animals that have owners. The person who is liable for the damage is the owner or the person who undertakes to keep the animal on behalf of the owner. There is an exception only when such person can prove that he has exercised proper care in keeping the animal suitable to its kind and nature or other circumstances or that the damage would have been occasioned notwithstanding the exercise of such care. In addition, the owner or the person who undertakes to keep the animal on behalf of the owner may exercise a right of recourse against the person who has wrongfully excited or provoked the animal or against the owner of another animal which has caused the excitement or provocation.

However, such provision has been in force for 83 years since B.E. 2468 and has never been revised or amended. In order to improve the Thai law to be more consistent with the present economic, social and behaviour of the animal keepers, after considering the

application and the interpretation of law in several countries, the author has several suggestions to the amendment of section 433 as follow:

First, the classification of the animals and the liability the owner shall undertake is based on different liability principles according to the kinds of the animal, in order to be clear and for the benefit of the injured person as follow:

1. For a dangerous animal, the liability of the owner is based on the strict liability principle because this kind of animal can usually cause damage and such damage is severe. Besides, the owner or the person who undertakes to keep the animal on behalf of the owner should know the ferocity or danger by its nature since the time of adoption or is presumed to know or should have known the evolution or behaviour of the animal in his care well. Thus, he should exercise more care when keeping the animal and should bear the risk of the damage that such animal may cause as if he has a dangerous thing in possession. Dangerous animals are such as tigers, lions, bears, crocodiles, snakes, Tarantula spiders etc. Having dangerous animal is based on the strict liability principle as same as having dangerous thing in possession under section 437.

2. For other kinds of animals, the liability is based on the presumption of fault according to section 433.

Second, there should be an extension in the scope of persons who will be liable for damage in order to prevent the denial of responsibility of the owner and to prevent the abandonment of the animals to be the ownerless animals. The author suggests that even if the animal is away from the care of its owner, a person shall be liable for damage caused by the animal which he used to be its owner until there is another person comes to take possession of it. The author also proposes the establishment of a system to handle the animal when the owner no longer wants to keep it by providing the opportunity for the owner to give notice and deliver it to the organization responsible by charging fees from the owners.

In addition, the author supports the opinion that the vicarious liability principle should be applied to more cases of liability for the damage caused by animals such as in the case of an employer – an employee under section 425 or a principal – an agent under section 427. In this way, the injured person can be recovered from a person with better financial status who, in some cases, is a person who directly gains benefit from such animal. This application is consistent with the court decision no. 591/2510 and the court decision no. 1006/2510 etc.

Third, as for the right of recourse against the person who has excited or provoked the animal or against the owner of another animal which has caused the excitement or provocation, the author is of the opinion that the phrase “wrongfully” in section 433 should be substituted with the phrase “having no right” in order to clarify and settle the disagreements among the academics whether the excitement or the provocation has to be wrongfully done under section 420.

In addition, in order to remove doubts whether the right of recourse can be fully exercised, the author suggests that the provision stating that the owner or the person who undertakes to keep the animal on behalf of the owner may exercise the right of recourse against the person who has excited or provoked the animal or against the owner of another animal which has caused the excitement or provocation “proportionately to his fault” should be added by having the court to determine the amount of the compensation.

Fourth, for the claim, if the injured person is certain that the animal that causes the damage has an owner, rather than filing a claim under section 420, he should be encouraged to file a claim under section 433 in which he has the favourable presumption or file a claim under both sections. The owner only has the burden to prove the fact that such damage is caused by the animal and the status of such person liable that he is the owner or the person who undertakes to keep the animal on behalf of the owner.

Fifth, the author has an opinion that the registration of animals should be established throughout the country, starting from dogs. This measure can create discipline

for the society and the responsibility for the owners since it can reduce the problem that the owners deny ownership. Besides, in order to ensure that the law enforcement is effective, the organization, full of staffs to manage and enforce the law regarding animals, should be established. The staffs should have functions to enforce the law for dogs as pets as well as to control stray dogs.

Sixth, Thailand should adopt the insurance system for liability for damage caused by animal. The Office of Insurance Commission or other related organizations should aware of the importance and support the establishment of this insurance system since it will benefit the injured person by ensuring that he will receive the compensation and benefit owners or animal keepers by acting as risk management in case when there is damage caused by animals.